

Ministerstwo **Kultury** i Dziedzictwa Narodowego.

Pod koniec 2013 r. do Archiwum Diecezjalnego we Włocławku wróciły po długotrwałych pracach konserwatorskich dwie księgi: *Akta posiedzeń kapituły katedralnej we Włocławku z lat 1539-1547* oraz *Akta wizytacji biskupa Hieronima Rozrażewskiego z lat 1594-1599*. Możliwość przeprowadzenia konserwacji zawdzięczamy życzliwości dla tego dzieła bp. Wiesława A. Meringa i Wydziału Ekonomiczno-Budowlanego Kurii Diecezjalnej we Włocławku. Była ona współfinansowana ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Stan zachowania wytypowanych do konserwacji obiektów wymagał przeprowadzenia prac w warunkach pracowni konserwatorskich. Na ten czas obiekty opuściły Archiwum. Konserwacja była przeprowadzana w dwóch pracowniach: p. Agnieszki Ciesielskiej we Włocławku oraz państwa Ewy i Piotra Pietrzaków w Krakowie.

Księgi najbardziej ucierpiały z powodu zawilgocenia i związanej z tym działalności mikroorganizmów. Szczególnie mocno zniszczone były zewnętrzne krawędzie kart, a także początkowe i końcowe karty. Na całej powierzchni miały różnorodne zaplamienia grzybowe, były bardzo osłabione, z rozległymi ubytkami. Główną przyczynę tych zniszczeń stanowiło przechowywanie ksiąg w nieodpowiednich warunkach. Dawniej znajdowały się one w kapitulniku, jednym z pomieszczeń katedry, narażone na drastycznie zmiany wilgotności i temperatury w okresach zmian pór roku. Księgi stały na prostych regałach bez „pleców”, krawędziami dotykając ścian, po których w czasie wiosennego ocieplenia spływała

woda. Drugą przyczynę bardzo dużych zniszczeń stanowiły owady i inne szkodniki, które zjadały skóry i tektury opraw, karty wyklejkowe i sąsiadujące z nimi karty.

W związku ze zniszczeniami pochodzenia mikrobiologicznego pierwszym, niezbędnym zabiegiem była dezynfekcja. Następnie wszystkie archiwalia oczyszczono mechanicznie, przy zastosowaniu możliwie łagodnych środków.

Kolejny etap – oczyszczanie chemiczne – wymusza specyficzne postępowanie w przypadku ksiąg papierowych. Dawny papier, zapisany atramentem żelazowo-galusowym z reguły bardzo dobrze znosi mycie w kąpielach wodnych. Usuwają one zanieczyszczenia, zacieki, stare kleje, doskonale regenerują papier. Podczas mycia w ciepłej wodzie zdejmowano z kart podklejenia i wcześniejsze naprawy. Wiele kart w papierowych księgach miało zaplamienia grzybowe, powstałe podczas przechowywania w zawilgoconych miejscach. W księgach drukowanych można w procesie oczyszczania chemicznego wybielić plamy, jednak rękopis jest wrażliwy na środki bielące, dlatego w tym wypadku plamy musiały pozostać.

Kolejną czynnością było uzupełnianie ubytków. Karty papierowe uzupełniono masą z włókien celulozowych. Małe ubytki uzupełniono ręcznie, nanosząc masę igłą na podświetlanym stole, a duże – w specjalistycznej maszynie do uzupełnień, gdzie masa наносzona jest na ubytek mechanicznie, wraz z opadającym słupem wody, na podobnej zasadzie, jak przy czerpaniu dawnych papierów.

Podczas prac konserwatorskich nad jedną z ksiąg odkryto pod mniej cenną, późniejszą okładką piękną, tłoczoną skórę, o renesansowych formach zdobień. Poprzedni introligator dokonujący tej naprawy wykazał się dużą wrażliwością i mimo, że dawna skóra była bardzo zniszczona, to jednak nie wyrzucił jej, jak się najczęściej zdarzało, ale zostawił schowaną pod nową oprawą.

W celu zabezpieczenia obie księgi – po ponownym zszyciu kart, zgodnie z pierwotną techniką i po konserwacji opraw – otrzymały odpowiednie pudła z materiałów bezkwasowych, gwarantujące bezpieczne przechowywanie i łatwość korzystania.

Po zakończeniu żmudnego procesu konserwacji obiekty powróciły do zabytkowych magazynów Archiwum Diecezjalnego. Będą prezentowane, udostępniane archiwistom i badaczom poszukującym informacji dotyczących dziejów kraju, Kościoła i diecezji, a także wypożyczane dla celów ekspozycyjnych.

Przypomnijmy, iż staraniem Diecezji Włocławskiej dzięki środkom finansowym z Ministerstwa w ciągu ostatnich dwóch lat zrealizowano konserwację 23 dokumentów pergaminowych i 8 ksiąg rękopiśmiennych ze zbiorów Archiwum Diecezjalnego we Włocławku. Są to najstarsze i najcenniejsze obiekty, powstałe od XIII do XVI w.